

Stauder fra frø . Så spennende!

Skrevet av Magnar Aspaker

lørdag 24. januar 2009 21:51 - Sist oppdatert onsdag 01. april 2009 00:10

Del 1:

Slik tenkte jeg da jeg en gang på 80-tallet leste en artikkel i Norsk Hagetidende, som det da het, om dette emnet. Jeg bestemte meg straks for at dette var noe jeg ville prøve. Jeg vokste opp med en far som sådde sommerplanter hvert eneste år, så dette med frø var ikke noe nytt for meg. Men jeg oppdaget snart at å så stauder ikke var fullt så enkelt som å få ettåringene til å gro. I løpet av de 15- 16 årene som har gått siden mine første spede forsøk har jeg gjort meg en god del erfaringer som jeg gjerne deler med andre. Nå fins det sikkert mange metoder for frøformering av stauder, så dette får bli: "Så stauder etter Magnar- metoden".

Før du kan begynne å så er det jo en selvfølge at du må skaffe seg frø på en eller annen måte. Å kjøpe staudefrø er ganske dyrt. Har du tenkt å bare prøve noen få sorter, kan du vel alltid ha råd til det, selv om prisen pr pakke hos enkelte firmaer kryper opp mot 100 kr. Utvalget i Norge er også temmelig begrenset og har vært det i lang tid. Hvis du derimot er villig til å bestille fra utlandet, er det mye å velge mellom, nok for de fleste, skulle jeg tro. I dag finnes det mange frøfirmaer på Internett, og det er greit å bestille fra dem. Prisene er også lavere, men 3-5 dollar pr pk blir det fort. Dessuten kommer jo moms og gebyrer og slikt i tillegg.

Den billigste måten å skaffe seg frø på i første omgang, er å melde seg inn i en eller flere av de klubbene som har frødistribusjon. Det var dette jeg gjorde. I den artikkelen jeg leste var det listet opp adresser til noen slike klubber og jeg meldte meg straks inn i to av dem. Frødistribusjonen foregår slik at medlemmene sender inn frø de selv har samlet. Og så kan både de som har sendt inn frø og de som ikke har det, bestille et visst antall frøpakker for en liten sum til dekning av porto og andre utgifter. Frølistene kommer rundt jul, og da er det flott å sitte i den mørkeste tida og drømme om hva man skal så neste år. Listene inneholde gjerne fra 1000 til 8000 sorter alt etter hvilken klubb de kommer fra, så det er mye å velge mellom. Det største problemet er egentlig å prioritere de 25-50 sortene man aller helst vil ha. Og så blir man sååååå god i latinske plantenavn etter hvert. En uunnværlig bok i denne forbindelse er Harkness Seedlist Handbook, som forteller om farge, høyde, opprinnelsesland og hardførhet for tusenvis av planter. Nest siste utgave av den finnes også på [nettet](#).

Her er noen klubber som kan anbefales.

[Sällskapet Trädgårdsamatörerna](#)

[Scottish Rock Garden Club](#)

[Alpine Garden Society](#)

[North American Rock Garden Society](#)

[Ontario Rock Garden Society](#)

Som dere skjønner av denne listen er jeg mest interessert i fjellhagestauder. Men du finner også frø av mange høyere stauder i frølistene deres. Det finnes også flere andre slike klubber som jeg ikke har noen erfaring med, men som sikkert er bra. De fleste klubbene har nå egne hjemmesider der man kan gå inn å se hva de har å tilby og hvilke sorter de har på frølistene sine. De fleste klubbene har også fine blad som utgis noen ganger om året.

Stauder fra frø . Så spennende!

Skrevet av Magnar Aspaker

lørdag 24. januar 2009 21:51 - Sist oppdatert onsdag 01. april 2009 00:10

Når man har fått seg noen planter i hagen, kan man så passe på å samle frø av dem og bytte med andre på internett. Det finnes mange gode byttesider. Det tar selvsagt litt tid med slikt bytte, men du verden! det er artig! man får tak i det mest utrolige av frø.. og man skaffer seg mange gode venner rundt om i verden. Bare prøv så skal du se!

Når du så har sendt dine bestillinger er det bare å gå og vente og kikke i postkassen. Etter to tre uker begynner du å bli utålmodig.. kommer ikke frøene snart? Du hører fra andre at de har fått sine! eller du leser på Hagepraten at.. Hurra!!! I dag kom frøene fra den og den klubben.

Og du tenker: - Har postverket rota med sendingen til meg?.. Men så er den der! og du åpner pakken! spent! hvor mange av førstevalgene har du fått. Så oppdager du at på posene står det bare noen nummer! Hvor la du nå frølista fra den klubben da! Det er jo kommet så mange kataloger etterpå! hjelp!! Du er jo bare nødt til å finne den straks for å få vite hva som skjuler seg bak numrene på pakkene.. ÅÅÅÅÅ, heldigvis,, der er den, kvelden er berget!

Det første jeg gjør når jeg får ei frøsending er å katalogisere frøene, føre på nummer og årstall, notere navn og hvor frøene kommer fra og ellers opplysninger jeg har om planten. Et godt tips her: Ikke stol bare på PCen for lagring av disse opplysningene. Jeg gjorde det og fikk smertelig erfare at selv en splitter ny harddisk kan bryte sammen. Derfor tar jeg alltid utskrift etter hvert og limer inn i ei bok, slik at jeg har dobbelt bokholderi. Ikke noe er ergerligere enn å finne frø som spirer etter et par år, og så aner du ikke hva det er som kommer opp i krukka.

Etter at frøene er ført inn i lista sorterer jeg dem for å finne ut hvilke som trenger å såes straks og settes ut for å få en kuldeperiode, og hvilke som kan vente og såes inne senere. Dette kan være et problem i begynnelsen, men etter hvert lærer du deg hvilke dette gjelder. Det er også steder på nettet der du kan få hjelp til å finne ut hvordan de forskjellige sortene skal behandles. For eksempel er "Asles såmetoder" et bra sted å starte. Jeg har link dit fra min hjemmeside. Er jeg i tvil setter jeg frøene ut, eller deler porsjonen og prøver begge metoder, om det er nok frø. Generelt kan jeg si at de fleste staudefrøene tåler å bli satt ut, men ikke alle behøver det. Legg også merke til at det ikke er nødvendig at frøene må fryse. Det holder som oftest med temperaturer fra 0- 6 grader.

Så er jeg klar til å så. Mye kan sies og er blitt sagt om såjord og jordblandinger. Det viktigste er at jorda ikke er for tung og for sterkt gjødslet. Det hender at jeg kjøper såjord. Men like ofte blander jeg selv av hagejord, som her hos meg er ganske svart og tung, veksttorv som jeg brukte i urner og balkongkasser året før, og passe grov sand fra fjæra eller et sandtak. Det er viktig at sanda ikke er for fin, for den skal hjelpe til med å lage luftlommer i jorda.

Jeg bruker å så i yoghurtbeger. De er greie å skrive navn og nummer på. Mange av mine venner samler beger til meg. Men ellers kan du jo bruke det du måtte ha av krukker. Noen bruker å så flere sorter i lag i større brett, men jeg syns ikke det fungerer så godt. De forskjellige sortene spirer ofte til veldig forskjellig tid. Og da er det greit å ha dem i adskilte krukker.

Fyll krukkene med jord og press jorda ganske hardt sammen. La den ikke være for løs, for da vi du oppdage at det er veldig lite jord i krukka etter at den har stått ute under snøen en vinter.

Stauder fra frø. Så spennende!

Skrevet av Magnar Aspaker

lørdag 24. januar 2009 21:51 - Sist oppdatert onsdag 01. april 2009 00:10

Så sår jeg frøene og dekker til med fin sand før jeg vatner dem og setter dem ut. Hvor mye du skal dekke avhenger av hvor store frøene er. Store frø kan dekkes omtrent like mye som tykkelsen på frøene. Veldig fine frø presses bare ned i jorda og dekkes nesten ikke i det hele tatt.

Så setter jeg begrene ut, og helst under snø, som jeg vanligvis har nok av. Jeg har forresten prøvd å sette begrene i det kalde veksthuset i stedet for ute, og det har gått like bra. Og så er det bare å vente på våren. Til neste gang jeg skal skrive har det spirt er hel masse.

Del 2

Sist skrev jeg om hvor og hvordan man kan få tak i staudefrø. Jeg nevnte noen klubber som er bra å være med i og jeg beskrev hvordan jeg sår frøene. Det jeg holdt på med da, var å så de frøene som jeg visste eller regnet med trenger en kuldeperiode for å spire. Disse frøene blir sådd utover vinteren så fort jeg får dem, og blir satt ut under snøen eller i det kalde veksthuset.

Det er ikke alltid så lett å vite hvilke frø som trenger denne behandlingen. Er man i tvil, eller vil gjøre det lett, kan man så alle sortene etter denne metoden. Men jeg har ikke tålmodighet til å vente så langt utpå våren for å se grønne spirer. Derfor sorterer jeg ut de jeg vet mest sannsynlig vil spire inne i vanlig romtemperatur. Jeg har lagt ut en oversikt på hjemmesida mi over hvilke frø som har spirt med og uten kuldebehandling, og antall dager det har tatt fra såing til spiring. Dette er en forenklet såmetodeoversikt som jeg håper vil være til nytte for noen.

Hvor tidlig man kan så de som spirer inne, avhenger av hvilke forhold man har å gi de små spirene når de kommer opp. De fleste staudefrøene bruker lenger tid på å spire enn sommerblomstfrø gjør. Dessuten vokser de fleste staudene saktere og kan derfor bli stående i vinduskarmen litt lenger enn sommerblomster kan, uten å bli lange og tynne.

Jeg bruker å så "innespirerne" i begynnelsen av mars. Framgangsmåten er den samme som jeg beskrev i det forrige nyhetsbrevet. Jeg lar begrene stå i grønne brett uten hull. Men det er hull i pottene slik at jeg kan få vannet fra undersiden. Jeg legger tynn plast over brettene for å hindre uttørking.

Etter knapt en uke kan man begynne å finne de første spirene. Da er det spennende hver morgen å gå ut i hobbyrommet å sjekke hvilke nye sorter som har spirt. Det som spirer blir straks satt fram så lyst som mulig, men man må være forsiktig med sterk sol direkte på de små spirene. Det kan bli for varmt for dem. Etter hvert som jeg finner sorter som spirer, noterer jeg dato i så-boka og skriver navn på begrene. Etter en måneds tid eller vel så det stopper spiringen opp. De sortene som da ikke har spirt setter jeg ut, og da spirer gjerne noen flere sorter utover mai og juni. Jeg setter begrene i skyggen og passer på at de ikke tørker ut.

Det er alltid slik at noen sorter ikke spirer i det hele tatt. Så man må ikke bli skuffet om noen

Stauder fra frø . Så spennende!

Skrevet av Magnar Aspaker

lørdag 24. januar 2009 21:51 - Sist oppdatert onsdag 01. april 2009 00:10

---

av begrene blir stående uten spirer hele sommeren.

Rundt 20. mars flytter jeg ut i veksthuset. Da er de første spirene blitt så store at de ikke kan stå inne i vinduskarmen eller under vekstlyset på hobbyrommet lenger. Har man bare stauder i veksthuset, trenger man ikke ha så mye varme på. Det er nok å holde det over null om natta. Om dagen blir det oftest varmt nok, ja mer enn det når sola står på hele dagen. Staudene skal jo stå ute om vinteren og klarer litt kulde uten å ta skade av det.

I mellomtiden har de frøene som ble sådd tidligere på vinteren fått seg en bra kuldeperiode ute. De ble sådd fra november og utover. Nå har jeg ikke tålmodighet til å vente på våren, så jeg graver begrene fram fra snøen og flytter dem inn i veksthuset slik at spiringen kan komme i gang. Det kan vel hende at de som ble sådd først i februar har fått for kort kuldeperiode. Da får de heller få en lengre neste vinter. Samtidig tar jeg også inn alle de begrene fra forrige års såing som har stått ute hele året siden i fjor vår. Det er artig å sjekke spiringen igjen. Er man heldig og det ikke har vært for mye barfrost og is om vinteren, kan man ofte finne sorter som har spirt under snøen. Men det har også hendt at begrene har vært helt innkapslet i is. Likevel har mange frø klart seg, og spirt fint når de kom inn i veksthuset.

Som jeg sa tidligere trenger noen sorter frø lang tid for å spire. Derfor skal man ikke gi opp og kaste begrene for tidlig. Jeg kaster ikke noen før etter 3 år. Man vet aldri. Plutselig en dag er det noe som har spirt.

Del 3

En vår er til ende, en sommer har kommet og gått, og vi er godt inne i høsten når jeg setter meg ned for å skrive denne tredje delen av artikkelen om å dyrke stauder fra frø.

Jeg var akkurat kommet så langt som til å sjekke de første spirene da jeg avslutta forrige artikkel. Utover våren spirer det fortsatt en del sorter, selv om spiringen ikke er så rikelig som de første tre ukene. I slutten av mars var de krukkene som hadde stått ute over vinteren, blitt tatt inn i veksthuset, og i disse krukkene dukker det stadig opp nye spirer utover våren og forsommeren.

Når man dyrker stauder fra frø er tålmodighet viktig. Det nytter ikke å gi opp og miste motet om man ikke ser spirer den første uka.. ja, mange ganger må man vente måneder på å se at det spirer. Da jeg kom heim fra ferie, kunne jeg plukke fram flere krukker som stod fulle av grønne småplanter.. da hadde det altså tatt ca 4 måneder fra krukkene var tatt inn i veksthuset og til frøene hadde spirt. Og man må alltid regne med at noen sorter ikke spirer i det hele tatt.

Men jobben er ikke gjort når frøene har spirt. Så snart plantene er store nok må de prikles over i større krukker. Jeg synes det er best å gjøre dette så tidlig som mulig. Da er ikke røttene blitt så store og det er mindre sjanser for at de skal bli skadet ved omplantingen. Etter priklingen er det veldig viktig at plantene vatnes passe,, ikke for mye,, men heller ikke for lite.

Stauder fra frø. Så spennende!

Skrevet av Magnar Aspaker

lørdag 24. januar 2009 21:51 - Sist oppdatert onsdag 01. april 2009 00:10

Småplantene bør også skjermes mot for sterk sol den første tida, til røttene kommer i funksjon igjen etter omplantingen.

Jeg har ikke mye varme på i veksthuset, bare slik at jeg holder det frostfritt om nettene. Jeg flytter krukkene ut av veksthuset så snart det er noenlunde frostfritt. I begynnelsen flytter jeg dem inn igjen hvis det er fare for nattefrost, men når de har fått herdet seg litt, legger jeg bare duk over dem hvis natta ser ut til å bli kald. De skal jo likevel tåle å stå ute over vinteren, og da må de tåle noen kalde netter. Tåler de ikke det, har de ingen ting her å gjøre.

Jeg lar som oftest plantene stå i krukke over den første vinteren. Overvintring i krukke er gjerne litt tøffere for plantene enn å stå i et bed, og slik er jeg sikker på at jeg får tak i hardføre planter. Jeg setter krukkene i karmen som er nedfelt i jorda slik at overkanten av krukkene kommer i høyde med jorda utenfor karmene. I bunnen av karmene har jeg sørget for god drenering ved hjelp av sand og grus. Hele tiden er det viktig at man er nøye med merkingen, hvis man, som jeg, er en navnefreak som vil ha navn på alle plantene i hagen.

Priklinga er noe som man må ta utover sesongen etter som plantene er blitt store nok til å prikles. De som spirer på ettersommeren, blir som oftest stående i såkrukkene til over vinteren og først prikla neste vår. Jeg synes de klarer seg bedre slik enn hvis rota blir uroet seint i vekstsesongen.

Når høsten kommer står alle krukkene, både de med priklete planter, de med nyspirte planter, og de krukkene der frøene ikke har spirt ennå, i overvintringskarmene. Og der blir de stående til våren kommer. Men høsten er likevel en viktig tid for den som driver med frø. Nå skal det samles frø fra så mange planter som mulig i hagen, slik at man har noe å bytte med eller sende til klubbene for neste sesong.

Til slutt vil jeg si: Det er artig å dyrke sine egne stauder fra frø mye billigere enn å kjøpe dem, og du får tak i mange flere sorter enn om du går i hagesentret. Prøv da vel !